

Budapesti Levéltári Mozaikok

2020/6. szám (régi sorozat 8. szám)

DOI: 10.56045/BLM.2020.6

ISSN: 2939-6921

URL: <http://leveltarimozaikok.bparchiv.hu/2021/12/10/leveltari-mozaikok-8/>

SARUSI KISS BÉLA

Lengyel menekült közjegyzők Magyarországon 1939–1944

A második világháború kitörése után Magyarország a német követelésnek helyt nem adva befogadta és széleskörű társadalmi szolidaritás mellett támogatta a lengyel menekülteket. A Budapesti Közjegyzői Kamara irataiban lengyel közjegyzők segélykérelmei, valamint magyar, német és lengyel nyelvű levelek segítségével ismerhető meg a magyar–lengyel kapcsolatok egy eddig kevésbé ismert mozzanata. A levelek további információkkal szolgálnak a lengyel menekülteket befogadó magyarországi táborokra vonatkozóan is.

Kulcsszavak: *közjegyző, lengyel, magyar-lengyel, menekült, 1939-1944., II. világháború, Budapesti Közjegyzői Kamara*

A második világháború kitörését követően, az agresszor német és szovjet hadsereg elől sok lengyel Magyarország felé menekült. A magyar politikai vezetés, ellenállva a német követelésnek, nemcsak befogadta a menekülő lengyeleket, hanem különféle módon támogatta is őket. Emellett a történelmi lengyel-magyar barátság a társadalom széles rétegeiben is megjelent, sőt, a szakmai szolidaritás is működni kezdett. Ennek egy apró és érdekes lenyomata a Budapesti Közjegyzői Kamara iratai között fennmaradt német, magyar és lengyel nyelvű levelezés, amelyet a lengyel-magyar barátság napja alkalmával mutatunk be.

Természetesen a menekülő lengyel közjegyzők számára ekkor az alapvető létszükségleteik biztosítása volt a legfontosabb. Annak ellenére, hogy a két világháború között a budapesti és a lengyel közjegyzők között nincs nyoma szorosabb kapcsolatnak, a menekülő lengyel közjegyzők gyorsan megtalálták az utat a budapesti kamarához, kölcsönkérelmeik eljuttatásához (a kérelmeket lásd: BFL Budapesti Közjegyzői Kamara IX. 260. 1939–1944 Segélyügyek). Az első ilyen kérvényt Ludwik Gołkowski zakopanei közjegyző nyújtotta be Rimaszombaton 1939. szeptember 26-án kelt levelében, amelyben 100 pengő kölcsönt kért ([Gołkowski 1935–1939 között működött a kedvelt üdülőhelyen](#)). Elmondása szerint Zakopanéban jelentős vagyona van, és „mihelyt a bank útján lengyel pénzemet be tudom váltani”, a kölcsönt azonnal visszafizeti. További érdekesség, hogy a pénzt az ungvári lengyel követség címére kérte, de a kérvénye mellett található levelezésből az valószínűsíthető, hogy miután a választmány megszavazta számára az összeget, elutazott a városból. Löcherer Géza rimaszombati közjegyző ugyanis október 6-án jelzi, hogy Gołkowskit nem találja Rimaszombaton. Minden bizonnyal azért került ő képbe, mert a Kamara Löcherer útján akarta a 100 pengőt kézbesíteni. Bár ez nem sikerült, Löcherer a saját pénzéből a Kamara részére átutalt 30 pengőt, hogy azt Gołkowskiak adják vagy általában a lengyel menekültek céljaira fordítsák.

*1. kép. Magyar-lengyel határsáv menekülő lengyelekkel, 1939.
(Fortepan/adományozó: Berkó Pál, képszám: 78272)*

Gołkowskit azért nem találták Rimaszombaton, mert október 1-jétől már Miskolcon lakott dr. Teleszky Béla közjegyző özvegyénél, aki saját költségén látta vendégül. A

levelezésből kiderül, hogy az özvegy a város kérésére fogadta be a lengyel közjegyzőt és fivérét, de immár Gołkowski is részletesebben kifejti egy német nyelvű levélben menekülésének és magyarországi tartózkodásának részleteit. Az október 12-én kelt német nyelvű levele szerint öt héttel korábban (ez közvetlenül a szeptember 1-jei német támadás után lehetett), saját kamarájának utasítására hagyta el városát és azért nem tudott magával pénzt és ruházatot hozni, mert először közjegyzői irodáját ürítette ki, és másra nem maradt ideje az előretörő német csapatok miatt. Kezdetben azt képzelte, hogy pár nap múlva visszatérhet Zakopanéba a hivatásához és családjához, de ekkor már látta, hogy ez gyorsan nem fog menni, ezért a budapesti kamarát arra kérte, hogy biztosítson neki 100–150 pengő kölcsönt, amit majd Zakopanéba történő visszatértekor tud visszafizetni.

2. kép. Zakopane 1939-ben, Ludwik Gołkowski közjegyző működési helye.
(Fortepan/adományozó: MZSL/Ofner Károly, képszám: 42289)

A segélyezési ügy ekkor azonban már szerencsésen eldőlt, Gołkowski és a kamara segélye (a kamara következetesen segélyt emlegetett) egymásra talált, és ezzel Gołkowski és fivére Balatonboglárra utazhatott, ahol a Magyar–Lengyel Egyesület lengyelek részére kialakított tábora működött. Gołkowski köszönő levele azonban nem a táborban, hanem dr. Dencz Oszkár balatonboglári otthonában kelt.

3. kép. Balatonboglár 1943-ban.
(Fortepan/adományozó: Ember Károly dr., képszám: 40822)

A balatonboglári táborból a kamarához több kérvény és köszönőlevél is érkezett lengyel közjegyzőktől, akik egyénileg vagy közös levelekben köszönték meg a budapesti kamarának a 100–400 pengős segélyeket, hangsúlyozva azt, hogy Lengyelországba való visszatérésük alkalmával kívánnak törleszteni. A visszatérés azonban még sokáig váratott magára, így a (varsói, kolomeai) menekült közjegyzők a későbbiekben is több alkalommal fordultak a Kamarához, amely ekkor már egyre többször volt kénytelen elutasító határozatot hozni. Ennek ellenére még 1942-ben is adtak 50 pengő segélyt Jozef Korman részére, akinek a magyar nyelvű kérvényéből arról is tudomást szerezhetünk, hogy itt tartózkodása alatt magyarul tanult, és részben ennek támogatására igényelte a segélyt. Kazimir Krok kérvényéből pedig a Lengyelországban hátramaradt felesége és gyermekei szorult helyzetéről is tudomást szerezhetünk (Krokot egyébként a magyar hatóságok ekkor az egri menekülttáborban helyezték el).

Az utolsó fennmaradt kérvény 1944. június 21-én Budapesten kelt és a már ismert Jozef Korman és Kazimir Krok írta alá (utóbbi neve alá azt is beszúrta, hogy jelenleg Dömsöd lengyel tábor az elérhetősége). Ekkor már mindketten egyre romló egészségi állapotukra, munkaképtelenségükre panaszkodtak. Kérvényük hátoldalára valaki rájegyezte, hogy 200–200 [pengőt] utalványoznak számukra. A menekült lengyel közjegyzők magyarországi tartózkodását jól illusztrálják a fenti, nem az összes esetet ismertető elbeszélések. Fennmaradásuk a jó állapotban fennmaradt közjegyzői kamarai anyagnak köszönhető. A Budapesti Közjegyzői Kamara 1875–1950-ig tartó működése során természetesen nem az ilyen ügyek voltak meghatározóak. Hamarosan megjelenik Budapest Főváros Levéltárának kiadásában a Magyar Országos Közjegyzői Kamara támogatásával a Budapesti Közjegyzői Kamara repertórium, amelynek segítségével részletes segédlet áll majd a kutatók rendelkezésére a kamara teljes tevékenységére vonatkozóan.

[Sarusi Kiss Béla](#) főlevéltáros 1994 tavaszától dolgozik Budapest Főváros Levéltárában. Először kezelői, majd levéltárosi munkaviszonyban látta el a polgári és szocialista kori közjegyzők rendezési és ügyintézési feladatait. 1998 januárjától a jogszolgáltatási iratanyagot őrző részleg osztályvezető-helyettese, 2005-től főosztályvezetője. Levéltárosként mindig is feladatának tekintette, hogy felhívja a figyelmet a budapesti jogszolgáltatási iratanyagok forrásértékére. Benda Gyulával közösen két féléven keresztül szemináriumot tartott Budapesti magánközjegyzői iratok címmel az ELTE BTK Gazdaság és Társadalomtörténeti Tanszékén. 1999-ben az 1925-ben kirobbant frankhamisítási ügy kapcsán [Gáspár Ferencsel közösen publikálta](#) Teleki Pál közjegyzői letétbe helyezett feljegyzéseit, később az Archivnet, az Irodalomtudományi Közlemények és a Múlt és Jövő adta ki forrásközléseit és tanulmányait, amelyek mindegyike a budapesti jogszolgáltatási iratanyagok között őrzött forrásokat közölt, illetve azokra épített. Tudományos publikációinak másik témája a kora újkori magyar történelem, a végvárrendszer. Részt vett a Fons című folyóirat létrehozásában és azóta is szerkesztőségi tag. 2005-ben doktorált Murány végvár 16. századi történetéből, amely munka [A természet által megerősített vár: Murány végvár és uradalma a 16. század második felében](#) címmel 2008-ban jelent meg a Disszertációk Budapest Főváros Levéltárából sorozat első köteteként.

Impresszum

Budapesti Levéltári Mozaikok

A kiadó neve: Budapest Főváros Levéltára
A kiadó székhelye: 1139 Budapest, Teve u. 3-5.
Felelős kiadó: Dr. Kenyeres István főigazgató

Főszerkesztő: Dr. Simon Katalin

Szerkesztőség: Fazekasné Dr. Toma Katalin, Dr. Fehér Csaba, Dr. Garami Erika, Dr. Ternovác Bálint, Dr. V. László Zsófia, Tóth Gergely (technika- és honlapfelelős)

A szerkesztőség elérhetősége: 1139 Budapest, Teve utca 3-5.; 1554 Budapest, Pf. 41.
e-mail: mozaikok@bparchiv.hu